

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Канюки Світлани Іванівни
«Формування толерантності жінок різного віку як умови їх
психологічної готовності до майбутнього материнства»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
за спеціальністю 19.00.07 - педагогічна та вікова психологія

Кожна людина у своєму житті виконує безліч соціальних ролей. Роль матері вважається однією з найголовніших і відповідальних. Жінка-мати веде дитину по життю, є джерелом життєвого досвіду, який передається з покоління в покоління. Від того, наскільки успішно жінка буде справлятися з цією роллю, залежить розвиток окремо взятої дитини і суспільства загалом. При цьому, попри наявні дослідження, проблематику материнства можна віднести до однієї з недостатньо розроблених наукових галузей. Особливо це стосується питань підготовки майбутньої матері до народження, виховання і розвитку дитини з урахуванням досягнень сучасної психологічної науки. Значимість материнської поведінки для розвитку дитини, її складна структура, багатогранність культурних та індивідуальних особливостей дозволяють говорити про материнство як самостійну реальність, що потребує цілісного наукового підходу до її вивчення.

На сьогоднішній день актуальною є проблема формування психологічної готовності жінок до майбутнього материнства, що зумовлює успішне виконання нею своїх батьківських обов'язків, швидку адаптацію до нових обставин, адже сучасні жінки часто виявляються психологічно невідповідними до виконання материнських функцій, що проявляється в надмірних очікуваннях від дитини, незадоволенні її здібностями та досягненнями, обмеженні її самостійності та особистісних амбіцій тощо.

Спираючись на наявний науковий доробок із розроблюваної проблеми, авторка доводить необхідність розглядати материнство як самостійну психологічну категорію, що розкриває специфіку життєвої та особистісної сфер жінки. При цьому особливий акцент робиться на створенні психологічних умов для формування усвідомленого та позитивного ставлення до майбутньої соціальної ролі на основі цілеспрямованої планомірної виховної діяльності, а

також врахування сенситивності вікових періодів у розвитку психологічної готовності до материнства. Причому цілком слушно однією із провідних складових такої готовності авторка обирає толерантність. У цьому насамперед полягає наукова новизна дослідження С.І. Канюки.

Зупинимося на основних положеннях дисертаційного дослідження, що характеризують його теоретичне та практичне значення.

На основі аналізу основних теоретичних підходів до проблеми формування толерантності жінок різного віку як умови їх психологічної готовності до майбутнього материнства розкрито теоретичні засади проблеми толерантності жінок та їх психологічної готовності до материнства в онтогенезі, обґрунтовано поняття «толерантність жінок як умова їх психологічної готовності до майбутнього материнства», проаналізовано соціальні та психологічні чинники її формування.

Здобувачкою ретельно проаналізовано основні підходи до визначення змісту понять «толерантність» та «психологічна готовність до материнства» з погляду як філософії, так і психології, що робить дисертаційне дослідження ґрунтовним, глибоким і об'ємним. Запропоновано власне тлумачення цих понять; створено модель взаємозв'язку толерантності та психологічної готовності до материнства, яка дозволяє більш системно та об'єктивно зрозуміти досліджуваний феномен і, у перспективі, розробити та апробувати засоби впливу на формування жінки, психологічно готової до материнства.

У результаті емпіричного дослідження, спрямованого на вивчення особливостей розвитку складових толерантності у жінок різного віку та їх впливу на формування психологічної готовності до материнства, виокремлено та проаналізовано психологічні особливості жінок за сформованістю толерантності та психологічної готовності до материнства.

На основі адекватно підбраного дослідницького інструментарію із широким застосуванням методів математичної статистики обґрунтовано критерії та емпірично визначено показники і рівні розвитку толерантності та психологічної готовності до материнства жінок різного віку, а також виявлено психологічні чинники, що впливають на їх формування. Результатом

емпіричного дослідження стало також визначення типів жінок за сформованістю толерантності та психологічної готовності до материнства.

На заключному етапі дослідження розроблено систему формування толерантності жінок різного віку як умови їх психологічної готовності до материнства шляхом корекції та розвитку її психологічних складових. Основними засобами при цьому виступали активне соціально-психологічне навчання та індивідуальна роботи з жінками. Емпірично доведено ефективність системи формування толерантності жінок різного віку і, як наслідок, підвищення рівня їх психологічної готовності до материнства. Отже, припущення про те, що актуалізація психологічних показників досліджуваного феномену сприяє підвищенню рівня толерантності жінок різного віку як умови їх психологічної готовності до материнства, успішно доведено.

Текст дисертації є чітко структурованими, у ньому логічно, відповідно до визначених мети та завдань, подано результати теоретичного аналізу проблеми й дані емпіричного дослідження, зроблено адекватні висновки та узагальнення.

Водночас, хочеться висловити автору дисертації деякі зауваження та побажання:

1. Заслугує на позитивну оцінку детальний аналіз проблеми формування толерантності жінок різного віку як умови їх психологічної готовності до материнства. Проте, на нашу думку, окремі питання варто було б подати більш стисло. Зокрема, таким є надто об'ємний аналіз моделей психологічної готовності до материнства інших дослідників. Також дещо громіздкими видаються висновки дослідження, особливо перший.

2. Не зовсім зрозумілим є позначення здобувачкою рівнів толерантності – істинна, квазі, псевдо та зовнішня. По-перше префікси «квазі» і «псевдо» мають однакове змістовне наповнення, тільки перше (квазі) має латинське походження, а друге (псевдо) – грецьке, тому не відображено відмінності зазначених рівнів. Крім того, замість позначення вищого рівня толерантності як істинної, на нашу думку, доречніше було б використати назву «внутрішня», що корелювало б із змістовними характеристиками вищого і нижчого рівня толерантності.

3. Не зважаючи на це, на наш погляд є її позитивна девіантність жіночої з'явки на рівні їх толерантності та ставлення до материнства. Такі позитивні зміни з'явки як проактивний не зважаючи відповідальності щодо терміну, визначеного у психологію Н. Франклем для характеристичних особистостей, що приймає відповідальність за себе та власне життя, а не шукає причин для позбавлення почуттів, що відбуваються в ній, у відповідній відповідності та інших аспектах. Не зважаючи на це, власне нам і вислів «ідеальна матір» - це, безсумнівно, якості, які жінка прагне (або має прагнути), ніж характеристичних реальної матері.

4. Зважаючи на практичну значущість дисертаційного дослідження, бажано було б на основі апробованої системи формування толерантності жіночої з'явки як умови їх психологічної готовності до материнства створити навчально-методичний посібник, який був би корисним для соціальних служб, практичних психологів та жінок, що готуються до відповідальної ролі матері.

Проте зроблені зауваження не впливають на значущість та загальну позитивну оцінку роботи. На основі проведеного аналізу можна стверджувати, що дисертаційна робота С.І.Канюки є цілісним, завершеним, самостійним дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, містить результати, які є важливими як для науковця, так і практиків. Дисертація та автореферат С.І.Канюки, зміст якого ідентичний основним положенням дисертації, відповідають вимогам МОН України до кандидатських дисертацій, опубліковані наукові праці повністю відображають основні положення дисертації, а згадувачка зветься на падання її наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 - педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
дійсний член НАН України

Ченцова Н.В.

